

V R T E C

Časopis s podobami za slovensko mladino
□ s prilogo „ANGELČEK“ □

Štev. 8.

V Ljubljani, dne 1. avgusta 1912.

Leto 42.

Meglica.

Na nebo prispela
je meglica bela,
nežna kot tančica . . .

— Ej, meglica bela,
kje si se mudila?
Si li morda bila
pri vsedobrem Bogu?
Si li bila pri krilatcih
v oblačilcih belih,
ali pri veselih

pomladanjih dnevih,
ki so odhiteli
kot oblački beli
gor v nebesa mila?
Kje, meglica, kje si bila?

Ni meglica govorila:
gor v nebó vesela
spet je odhitela . . .
Ah, da moja duša enkrat
bi za njo prispela!

Semjonov.

Dedov dobiček.

Zadehtelo v belem cvetju
ajdovo je polje —
od takrat pa pred uljnjakom
ded so dobre volje.

Lepše ajdovo je cvetje —
lepši kup dobili
dedek bodo svetlih kronic,
ej, za med obili.

Mokriški.

Mati.

(Povest. — Spisal Cvetinomirski.)

VIII.

Prišel je majnik, Marijin mesec. Zunaj mesta so bila polja vsa pisana in drhtela so od opojnosti; travniki so se lesketali, potkani z zlatimi in srebrnimi cvetkami, in med njimi se je kopalo v toplih solnčnih žarkih žametno morje spominčič. V cvetju so se klanjale za hišami jablane in češplje, breskve in črešnje, in bukovi gozdovi po dobravah in holmih so tako lepo pozdravljali s svojo prozornozeleno barvo in so vabili tako gostoljubno s svojim šelestanjem, da bi bil človek pozabil pri pogledu nanje na vse, jim stekel naproti in zadihal skupno z njimi svobodno čisti, sveži zrak majniški...

Tudi v mestu so začutili ljudje majniški dih in vreli so vun v božjo naravo. Dolge trume ljudi so hitele na travnike, da bi jih obsijalo in ogrelo z vso močjo gorko solnce pomladansko. Bledih, upalih lic so skakljali in noreli na čistem, neokuženem vzduhu, in njih napolugasle oči so kar nanovo vzplamtevale in zažarevale od življenja.

Jasno, solnčno nebo se je vzpenjalo nad mestom in ponosno so jadrale na daljnem obzorju v nedogled jate ptičev. Vse je utripalo in kipelo v tem majniku, in je cvetelo in je dehtelo. Hvaležna molitev se je dvigala iz pomlajenih src k majniški Kraljici.

Slehern dan je zahajal Hinko s Tončkom iz mesta na polje.

Trgala sta cvetke in doma na stanovanju sta si napravila lep Marijin oltarček. Okrasila sta ga z modrimi spominčicami in z zlaticami, z zvončki, belimi, ponižnobingljajočimi, in s šmarnicami, ki so dišale takó opojno po izbi. Ta oltarček je stal na nizki omarici poleg okna in je imel na vsaki strani eno svečo. Zvečer sta ti sveči goreli in plašno sta se vila navzgor živa plamenčka.

Nekaj čudovito lepega je stopilo v Hinkovo življenje; nekaj blagega in vdanege, kar je legalo na njegovo dušo lahno in tolažeče. Čisto se je predrugačil v tem novem življenju, in njegove oči so se smehljale od tihe sreče.

Vsak večer sta klečala obadva, Hinko in Tonček, pred oltarčkom in sta molila. Glavi sta držala nekoliko sklonjeni in njuna lica so kipela od ljubezni in hvaležnosti.

Zunaj je bilo lepo in solnčno kakor še nikoli... In tako sta se napotila nekoč zopet iz mesta, iz zatohlih, temnih ulic, kjer je prah, ki mori in pije ljudem kri iz teles. Napotila sta se na prosto poljano in še naprej na prijazno, smehljajočo dobrovo.

Pod sabo sta imela kakor na dlani res lepi božji svet: polja, travnike, njive, livade in gaje; gozdove, bučeče vse in hrumeče; griče za gozdovi, nizke holme naokrog; v daljavi temno reko, vinske gorice po bregovih, na prisojnih krajih sočne pašnike; zadaj bele, nebotične goré, vrhu gorâ v solncu svetlikajoče se cerkvice, vabeče in proseče; nad vso to božjo

naravo pa v velikanskem loku modro, prepevajoče nebo z gorečim zlatim solncem v sredi in pod solncem na pisani pokrajini mesto z neštevilnimi tovarniškimi dimniki: venomer se je kadilo iz visokih stolpov in se je valilo do neba . . .

Zrla sta fantiča z dobrane dol in se menila o domu.

Hinko je pravil Tončku o svoji materi. Bog ve, kaj dela sedaj? Ali je na polju, ali je na dnini pri tujih, skopih ljudeh? . . . Če je na polju, hodi gotovo sključena, skrbi ji razjedajo lica, in ne odpočije se . . . Če je pa na dnini, se boji, da ne bi kaj zamudila, hiti na vso moč in zvečer se vrača po cesti proti hiši, upognjena in zdelana in omahujoča . . . Tudi ima v izbi gotovo Marijin oltarček, in Milka prinaša s holma cvetke, trobentice in vijolice, ki imajo tako lep duh . . .

Pogovarjala sta se fantiča še toinono, oba mlada, vesela in srečna.

V mesto nazaj sta šla hitro, skoro tekla sta.

V šoli je bil Hinko priden in dobro mu je šlo. Saj je imel s knjigami zdaj posebno veselje; izpodbujalo ga je k učenju.

Dolničarjev Stanko je občeval poslej z njim vsak dan manj, še zaničeval ga je.

»Pojdi se solit!« mu je dejal nekoč. »Mislil sem bil, da si res fant; pa si se izkazal za pravo mevžo . . . Fej te bodil!«

Hinko je planil s stola in se je prijel za glavo.

»Saj ti nisem nič obljubljeval, Stanko! Prej sem bil tak, sedaj sem zopet drugačen — saj imam svobodno voljo po tvojem . . . Ne očitaj mi!«

Gledal je Hinko nanj in ni bil hud.

Stanko je pa namršil obrvi in je segel z desnico v hlačni žep.

»Kaj čelestaš? Obljubljeval si, in še kako! Spoznal sem, da si tak patron, kakor ga ne dobiš izlepa daleč okoli. Ne zamerim ti nič, toda grdo je zate; zapomni si to!«

Zavrtel se je Stanko in je izginil skozi duri na koridor in na stopnjice . . .

Pred koncem šolskega leta je dobil Hinko od matere pismo. Pisala mu je, naj pride domov še tisti dan, ko bo konec šole. Milki da je vedno slabše in da ji je poslala že po gospoda.

Do mozga je pretresla ta novica Hinka.

Koncu šolskega leta je hitel domov, kakor da ne čuti tal pod nogami, in vso dolgo pot do lepega Solnčanca je prejokal.

Milka je ležala v mračni izbi na postelji in ob nji je čepela mati z objokanimi očmi in močno splahnelimi lici.

Hinko jo je pozdravil, poljubil jo in je stopil tiho k postelji.

»Spi sedaj,« je šepetnila mati in se je bridko nasmehnila. »Počakaj malo, Hinko! Boš govoril potem z njo, ko se bo zbudila. V prsih jo vije noč in dan; samo zdaj je malo ponehalo . . . Si lačen, Hinko? Ti lahko napravim čaj, če hočeš?«

S prepalim obrazom je stal Hinko ob materi, na licih so se mu zasvetile solze.

»Ni treba, mati. Jedel sem pred odhodom iz mesta. — Kaj mislite, ali bo ostala ali ne?«

Mati je poravnala Milki odejo na postelji in se je okrenila k Hinku.

»Teško bo kaj... Oh, kaj bom počela jaz potem, revica, čisto sama? Še sedaj spraviva obe komaj tiste solde skupaj...«

Omahnila je mati na klop in si je zakrila z rokama obraz.

Tako bolno in otožno je postalo tedaj Hinku, tako neizrečeno bolestno, da je padel tudi sam kakor nezavesten za mizo in je tudi sam glasno zajokal.

Komaj pa se je zbudila Milka popolnoma iz spanja, se je že ozirala s svojimi tihimi, mrtvimi očmi po izbi.

»Ali je Hinko že prišel? ... Mati, vode, vode!«

Mati ji je podala kozarec z vodo in Hinko je pristopil k postelji.

»Milka! Ubožica! ... Si hudó bolna? Ah, ne veš, kako te imam rad...«

Milka je zrla nanj izpod dolgih, napolzaprtih trepalnic, in njeno čelo je bilo belo kakor sneg, lica čisto voščena in koščena kakor lobanja. Samo nalahno so se zganile njene brezbarvne ustne.

»Hudó sem bolna, Hinko, zelo hudó... V prsih me stiska in vije, da ne morem več dihati.«

Hinko jo je prijel za tenko, mrzlo roko in se je tudi sam stresel od mraza.

»Milka! Milčica moja! Saj ne boš še umrla. Kajne, da ne boš... Ne umri še, ne umri! Milka, reci, da ne boš še umrla...«

Napol je klečal Hinko pred njo, napol je stal, život upognjen, glavo na prsih. Jok ga je dušil v grlu, neprestano so mu močile solze lica.

Mati je šla v kuhinjo in je pripravila čaj za Hinka. Ko se je vrnila v izbo in je Hinko pil, je sedla k postelji in je popravila Milki vzglavje.

Kmalu je Hinko izpil in postavil skodelico prazno na mizo. Ko je stopil vun na hišni prag, je pripekalo solnce v vsej svoji krasoti na Solnčanec na holmu. Hinku so se posušile na mah vse solze na licih.

Proti večeru je Milka nenadoma poklicala po Hinku.

»Nekaj bi rada čisto na samem govorila z njim. Nihče drugi ne sme slišati tega pogovora kakor le Hinko...«

Mati je stopila po Hinka, in Hinko je pritekel prestrašen v izbo.

»No, Milka, ti je že odleglo? Kako so tvoja lica upala in oči tvoje tihe in mrtve!«

Pristavil je Hinko k postelji stol in se je vsedel nanj.

Nalahno je okrenila Milka glavo.

»Je zaprto? Hinko, poglej dobro, če kdo ne posluša... Nekaj mi leži na srcu, kar ti moram povedati nasamem, čisto nasamem. Nekaj zaradi matere... čuješ?«

Govorila je bolnica šepetaje, toliko da so se gibale njene ustnice. Hinko je zapazil, da se ji prsi le malo dvigajo in da je njeno telo pod odejo kakor mrtvo.

»Poglej, Hinko,« je šepnila Milka, in njene trepalnice so se z dihi vred odpirale in zapirale, »umreti bom morala vsak čas, morda že danes... morda šele jutri... kmalu pa. In mati bodo ostali tedaj sami... sami... Že sedaj sva težko skrbeli zate, kaj bo pa še poslej? Mati delajo noč in dan in ne odpočijejo se nikoli, da dobé le tiste solde zate... Na kolenih te prosim: bodi priden, uči se vestno, in potem, če boš kaj postal, skrbi za mater, da bodo imeli vsaj na starost mir!... Še par let... in šola bo pri kraju. Povej mi, kaj misliš postati?... Ah, mati bi te tako radi videli pred oltarjem... Vem dobro, nekoč so mi pravili o tem in jokali so... Daj, stori jim to veselje, in lažje bom umrla...«

Prenehala je Milka govoriti, a Hinko je čutil, da bi še rada nadaljevala, a da ji ne gre beseda iz grla.

Sklonil se je blizu k njenemu ušesu in šlo mu je na jok.

»Vse bom storil... kakor si mi rekla, Milka, ubožica...«

Pogladil jo je po laseh, ki so se ji sipali po sencih navzdol, in je stal tako pred njo, žalosten, zelo žalosten...

Prišla je mati v izbo in je stopala po prstih.

»Ali čuje?«

»Ravnokar je zadremala. Poglejte, mati, kak obraz je to? Kakor mrtev angelček...«

Mati je obstala in mu je pogledala z vprašujočimi očmi v obraz.

»Kaj ti je povedala Milka?«...

Hinko ji je pal okoli vratu in se je razjokal na materinem srcu.

»Ah, mati, vse bom storil, kakor je rekla... kakor ste bili rekli...«

Šel je Hinko vunkaj za hišo na vrt in je jokal tiho predse...

Ponoči je z Milkine postelje nenadoma zaklicalo:

»Vode!«

Mati je urno prižgala svečo in je pograbila kozarec.

»Vode! Vode!«

Ko je podala mati Milki vodo, je opazila s strahom, da je njen obraz kakor iz platna in njene oči brez plamena, prazne.

Na dušek je popila bolnica vodo in je omahnila na vzglavje.

»Umrem, mati, skoraj umrem. Tišči me... Davi in tišči vedno bolj...«

Mati je bdela pri hčerki... Proti jutru je Milka umrla. Še v smrti so se njene ustne lahno gibale in lica so bila kakor oživila. Mati ji je zatisnila oči in je jokala.

Ko je videl Hinko Milko mrtvo, se mu je zvrtilo v glavi. Omahnil je poleg matere na stol in je pridušeno ihtel. Jokala sta skupaj, mati in sin, bolešno in brez prestanka, da bi pozabila v joku svoje gorjé...

Pri Milkinem pogrebu je bil ves Solnčanec. Žalostno so zvonili z visokih lin zvonovi, materi in Hinku je bilo pa, kakor da jima režejo ti glasovi globoke rane v srce.

Cele počitnice je potem prebil Hinko ob materini strani. Delal je zajedno z njo in se ni nikoli utrudil.

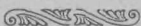
O Milkini smrti je pisal tudi Tončku, in Tonček mu je odpisal, da naj potrpi in naj prosi Boga tolažbe.

Zvečer je počival Hinko z materjo na klopici v vrtu. Videla sta pod seboj prelepo dolino in slišala sta iz daljave prešerno pesem gozdov. Mati je navadno molčala in tudi Hinko ni dosti govoril. Če je pa omenil kdo izmed njiju Milko, so stopile obema solze v oči. Mati je imela roké na kolenih, život in glavo globoko sklonjeno; resna in skrbna lica njena so bila vela, oči so gledale vdano in mirno. — — —

Še bolj kakor prej kedaj se je zdaj trudila mati za svojega Hinka. S podvojeno silo je delala dannadan in starala se je zeló. Napol je oslepela in pri maši je še komaj čitala iz molitvenika. Roke so se ji tresle in tresel se je tudi njen glas. Do pasú je bila upognjena, v obraz izsušena in izžeta. Trudila se je pa naprej za sina.

Hinko je študiral v mestu in je pisal domov sama hvaležna, ljubeznipolna pisma. — —

(Dalje prihodnjič.)

Moja prva šolska doba.

Pripoveduje Anton Antonov.

4. Prvi teden v učilnici.

torek je bilo takrat, ko sem jo mahal drugikrat v šolo sredi med svojo sestrico Slavko in Adamčevo Micko. Komaj je bilo odzvonilo poldne, že smo hiteli proti šolskemu poslopju. Po vseh cestah, ki drže k šoli, nas je bilo dosti. Eni smo brzeli v šolo, drugi pa so hiteli domov.

Svetlo je bilo tisto torkovo popoldne, in veselo in brezskrbno so se svetlikale pisane naše oblekce v solčnih žarkih.

In bilo je vrvenja tedaj pred šolo, da je bilo kaj! Kajti šele ob eni uri se je pričlenjal šolski pouk, mi smo pa bili že pol ure prej na mestu.

Pa tudi ta čas nam je bliskoma potekel. Nekateri so se drvili in lovili okrog šole, drugi so se čudili v gručah veselo smejoč se zdaj lepi torbici tega ali onega šolarčka; zdaj kakemu dovtipu tega ali onega junaka. Meni in pa še nekaterim drugim pa je bil najbolj povšeči šolski vodnjak, ki je stal prav sredi prostora pred šolo. In spravili smo se tja jaz, Slavka, Micka in še nekaj drugih takih možakarjev in možakaric. Trije dečki so srečno splezali tako visoko na vodnjak, da so dosegli sesalčin ročaj; nekaj deklic si je pa nanoslo iz bližnjega kupa toliko kamenja, da so mogle tiščati odprtino pri izlivku. Tudi Slavka in Micka sta bili med temi. Jaz pa sem se smejal prav pod izlivkom.

In pričela se je vesela igra z žalostnim koncem. Oni trije dečki so potegnili za ročaj, deklicam pri izlivku je brizgala voda izpod rok daleč naokrog ter škropila okoli stoječe otroke. Tako smo postali mi pri vodnjaku središče celega prizorišča. Imenitno se mi je zdelo takrat. Vesel sem bil, da do mene ni segel noben curek.

Ko sem se topil v teh blaženih mislih, mi je pa kar nenadoma zmanjkalo svetlobe, tal in misli. Pomislite! Deklice so izmaknile svoje roke od odprtine, ker niso mogle več vzdržati vodne sile, in jaz sem se kopal v hladni kopeli. Kakor bi me bil kdo oplazil po glavi, se mi je zdelo takrat, in zgrudil sem se na tla bolj iz strahu, kakor pa zaradi bolečin. In kdo je bil prvi, ki me je rešil iz tega neprijetnega položaja?

Gospodična učiteljica je prihitela na bučni smeh mladih gledalcev in gledalk k vodnjaku ter razpodila dečke. Potem pa me je dvignila iz luže ter me nesla v svojo sobo. Hudo in prijetno mi je bilo takrat pri srcu. Hudo, ker sem bil premočen prav do kože, in je kar teklo od mene; prijetno pa, ker me je gospodična učiteljica tako rahlo dvignila od tal ter me tako skrbno zanesla v svojo sobo.

Da nisem bil ta dan več za šolo, mi ni treba posebe praviti.

Seveda je to izprevidela tudi učiteljica in mi velela domov. Za spremljevalko je določila Slavko.

In šla sva. Za nama pa so se smejali otroci. In to me je strašansko jezilo. Tudi solnce se je menda prav prisrčno nasmihavalo na nebu moji nesreči. Saj je tako nenavadno toplo sijalo; in to je bilo meni in celemu životku prav povšeči.

Prišedši domov, sem se šele spomnil, da sem pozabil torbico pri tistem nesrečnem vodnjaku.

»Slavka, pojdi po mojo torbico,« zaprosim jokaje sestrico, ko sem se preoblačil.

»Jo že Adamčeva Micka prinese,« mi dé Slavka.

»Ti napraviš še ob svoji zadnji uri kako nerodnost,« me ozmerja atej, stopivši v hišo.

»Prav zares velika neroda je ta naš Tonček,« je menila mamica, obešaje mojo mokro obleko okoli peči.

Ta mamina opazka me je tako v živo zadela, da sem pretočil še tudi one solze, ki sem jih uzdržal pred šolo.

»Ko naredi kako nerodnost, se pa še cmeri, ta čmerika čmerikava,« se zahuduje atej iznova.

»Pa da si ga pustila k vodnjaku,« reče Minka Slavki.

»Saj je kar sam šel,« se opravičuje Slavka.

»Prav mu je,« meni Pepček.

»Prav, prav,« mu pritrdi Francek. »Povsod mora biti zraven.«

No, ta razgovor bratcev in sestic je še bolj pospešil mojo jokavo pesem. Zategnjeno se je razlegala po naši vasi.

Pa stari pregovor pravi: »Dež za solncem mora biti, žalost za veseljem priti.«

Pri meni je bilo pa ta dan popoldne ravno narobe. Utihnil sem, solze, fižolje debelosti, so se mi posušile; Adamčeva Micka mi je prinesla šolsko torbico in pozabljena je bila nezgoda pri vodnjaku.

Po mali južini smo se lovili po vrtovih ter se veselili v brezskrbni mladosti.

Drugi dan je bila moja obleka že suha, in spet je zazvonilo poldne tistega dne. In spet smo hiteli, dečki in deklice, proti šoli.

In spet smo čakali pol ure pred zaprtimi vrati. Tudi lovili smo se ter se smejali, toda vodnjaka se ni obregnil nihče. Vsak izmed nas ga je pogledal strahoma prišedši pred šolo; potem se pa pomešal med rajajočo otročad. Jaz n. pr. sem imel seveda še najživahnejše občutke ob pogledu na vodnjak. Nekaj liki mrzla zona me je pretreslo. Ustrašil sem se, spominivši se celega včerajšnjega dogodka. Bilo mi je, kakor da me že spet poliva hladna vodnjakova voda. Toda te misli in ti občutki so bili le trenotni. Kajti še ni minilo dve minuti po mojem prihodu, že sem bil najglasnejši in najveselejši med glasnimi in veselimi.

Medtem pa je udarila v zvoniku ura eno, in namah je ponehalo življenje pred šolo, kakor bi upihnil luč v temni noči.

Potihnili so klici, ponehalo je smejanje, in vse gručice so se stopile v eno veliko gručo, ki je polagoma izginila skozi velika vrata v veliko šolsko poslopje. Tako smo se gnetli ter silili vanje, kakor se rinejo piščeta pod kokljo. No, in šola je sprejela celo gručo pod svojo gostoljubno streho.

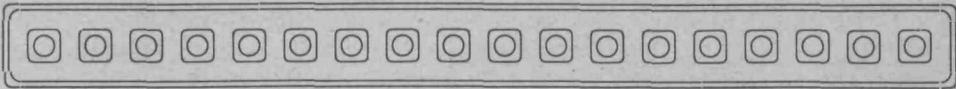
Pa smo se razcedili na vse strani, kakor so se vrstili hodniki, kamor so se stezale stopnice in kjerkoli je imel kdo svoj prostor. Kar je bilo nas malčkov, smo štorckljali po lesenih stopnicah v prvo nadstropje. Tam smo imeli razredno sobo. Ker še nismo bili posebno vajeni hoditi po stopnicah, se je marsikdo zvrnil po dolgem. Seveda so tudi težki čreveljčki mnogo pripomogli k temu. Pa smo se spet pobrali ter štorckljali dalje navzgor do sobe, kjer nas je že čakala gospodična učiteljica, ki se mi je zdela od včerajšnjega dne skoraj tako dobra, kakor moja ranjka babica. Kar podobna ji je bila. Oči je imela prav take, in srce ji je bilo gotovo prav tako mehko in dobro, kakor je bilo babičino.

Drug za drugim smo prihajali v razred, ali pa sta tudi kar po dva silila vanj. Jaz sem se prav tesno držal Slavke in Adamčeve Micke. Če se mi je zgubila Slavka izpred oči, sem prijel Micko za roko; če se pa je Micka kam pomešala, sem se držal pa Slavke. In tako je bilo tudi v razredu. Ne meneč se za to, da sta bilí dve vrsti klopi, od katerih je bila ena določena za dečke, druga pa za deklice, sedem kar med Slavko in Adamčevo Micko. Izprva se ni nihče čudil temu. Niti Slavka, niti Micka, pa tudi gospodična mi ni rekla nobene besede. Meni se je pa zdelo tudi povsem naravno in pravilno. Saj sem bil tudi doma zmerom v njuni družbi.

Po molitvi, ki še ni šla gladko in ubrano iz naših grl, smo sedli. Učiteljica nas je jela klicati po vrsti predse. Najprej dečke. Ko je bilo že dokaj dečkov pred učiteljico, je pa prišla tudi name vrsta.

Ko me je poklicala s pravim priimkom, se nisem dosti zmenil za njen klic. Začuvši pa »Antonov Tonček«, sem se zganil, vstal ter boječe stopil iz vrste tistih klopi za deklice. Bučen smeh mojih tovarišev in tovarišic me je spremljal do učiteljičine mize, dokler ga ni ustavila gospodična učiteljica.

Stroge poteze so se začrtale na njenem obrazu, in mir je zavladal po razredu.

		<p>Ali boš odslej poznal žive koprive?</p>		

»Le pojdi sem, Tonček,« me je nagovorila učiteljica prijazno.

In jaz sem se vsak hip bolj ojunačil, saj so me njene oči gledale tako ljubeznivo, kakor one ranjke babice.

»Si zdrav, ali se nisi nič prehladil včeraj?« me je vprašala mehko in obenem skrbno. To me je tako prevzelo, da nisem prav nič odgovoril na njeno vprašanje.

Trdovratno sem molčal.

»Kakor se vidi, si zdrav,« je poudarila učiteljica. »Samo sedel pa ne boš pri sestrici, ampak tam-le v drugi klopi na levi strani.«

In spet se je razleknil preširen smeh po sobi. Sedaj sem pravzaprav šele razumel, kaj je tako smešnega na meni.

»Mir,« se je oglasila spet gospodična s stroгим usmevom. Smeh se je polegel; le zadušeno ga je bilo še tuintam slišati, in jaz sem jo mahnil na odkazani mi prostor.

Do sobote se mi ni pripetilo nič hudega. Gospodična nas je že seznanila z različnimi učenostmi. Jaz n. pr. sem poznal ono soboto prvega tedna že črko i in številko eno, kolikor se še spominjam. Gospod župnik pa so nas naučili moliti gladkeje in pravilneje očenaš, da smo ga molili pred šolo in po šoli.

Če pa mislite, da mi je potekel prvi teden mojega študiranja popolnoma gladko razen onih dveh, že omenjenih nezgod, se zelo motite. Poslušajte!

V soboto, zadnjo uro šolskega pouka je bilo. Učiteljica mi je dovolila, da smem iz sobe. In šel sem. Vračaje se v razred, sem zgrešil prava vrata ter jo krenil kar dalje mimo njih po hodniku. Dva razreda sta bila v prvem nadstropju; naš in drugi. Ker sta pa imela oba enakovisoka in enakopobarvana vrata, sem prav lahko zašel v drugi razred, česar pa izprva seveda nisem zapazil. Ko stopim vanj, je bil prvi opravek mojih oči, da sem iskal Slavke in Micke. Vsled tega nisem zapazil, da stoji tam pri tabli mesto učiteljice gospod učitelj. Tudi me pravnič niso iznenadili novi obrazi učencev in učenk. Le čudil sem se, da ni prostora zame v drugi klopi v vrsti za dečke in ni med deklicami moje sestrice in Adamčeve Micke. Kaj početi?

Čisto naravno je bilo, da sem hotel dobiti pojasnila pri gospodični. Zato sem se obrnil proti mizi. Toda — o groza! Mesto gospodične je stal tam gospod z brki pod nosom in z očali na nosu. Vročina mi je udarila v lice ter mi je kar razpalila obraz. Zdelo se mi je, da gorim. To je trajalo samo par minut. V tem času smo vsi molčali: Gospod učitelj, učenci, učenke in jaz.

»Antonov Tonček, Antonov Tonček,« sem začul od nekaterih strani, ko je minulo splošno presenečenje.

»Kaj pa ti tukaj?« me vpraša strogo gospod učitelj.

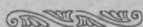
Ker mu nisem ničesar odgovoril, me je prijel za roko ter me peljal iz razreda. Za sabo sem čul velikanski šum, ki je bil pomešan z glasnim vikom in smehom. Šla sva z gospodom učiteljem k vratom našega raz-

reda. Nanja je gospod učitelj potrkal narahlo. Kmalu so se odprla, in prikazala se je meni tako ljuba gospodična učiteljica. Vzradostil sem se ob njenem pogledu.

»Tu Vam izročam izgubljenega sina,« izpregovori gospod učitelj ter se prijazno nasmehne. Mene narahlo porine v razred, potem pa učiteljici natihem nekaj pove. Gotovo ji je povedal, kaj se je zgodilo z menoj v njegovem razredu.

Še ni minilo petnajst minut po tem, pa je bilo konec našega pouka. Molili smo ter se razšli vsak proti svojemu domu.

Prihodnji teden smo pa že vsi pozabili na ta moj čudni dogodljaj.

Krivoprisežnik.

Spisal Gnjevoš. — (Konec.)

Edaj pa se je Jerici zvrtelo v glavi, in kakor mrtva je omahnila na posteljo.

»Oče ... oče ... zapustiti me hočete ... vi, moje edino upanje ... O, križani Jezus, usmili se!« ...

Brlogar jo je začel tolažiti. Neizrekljiva boleost mu je krčila srce ob pogledu na ljubljeno hčerko, ki jo mora zapustiti samo, neizkušeno sredi zlobnega sveta; a tolažila ga je božja dobrotljivost. On, ki je toliko trpel, da je otel nesrečni človeški rod, tudi njegovega otroka ne bo zapustil. On jo bo varoval in vodil s svojo vsemogočno roko skozi vihre življenja k najvišjemu in edinemu cilju — k Sebi.

»Ne jokaj, Jerica,« je dejal nato oče z glasom polnim sočutja. »Ne upiraj se božjim uredbam! Vdaj se volji Tistega, ki je začetek in konec vsemu!«

Jerica se je dvignila. Glava ji je klonila na prsi, roke so ji omahnile, a Brlogar je nadaljeval:

»Preden se ločim s tega sveta, ti imam razodeti še veliko skrivnost — najtemnejšo krivdo svojega življenja. Pa upam, da mi jo je božja Dobrota že odpustila. Prosim te v tem svetem trenutku, ko stojim na pragu večnosti: ne huduj se zato name! Kajti vedi, da sem trpel zato mnogo in da je bilo takorekoč celo moje življenje od tistega trenutka, ko sem grešil, težko mučeništvo. Trpel sem duševno, in te bolečine presezajo vsako telesno bol.«

Za hip je prenehal oče, vzdihnil globoko, potem pa nadaljeval:

»Vem, da se še spominjaš one tožbe, ki jo je imel Podgrivec z Vavknom. Mislim, da tudi še veš, da sem jaz pričal za Podgrivca. A prisegel sem pokrivem, da mi je odpustil, kolikor sem mu bil dolžan.«

Težko je izustil Brlogar zadnje besede, a ko je enkrat povedal, mu je postalo lažje.

»Oče,« reče nato Jerica. Vedela sem to že zdavnaj; a nisem vas hotela žaliti in ne vznemirjati.«

Nato sta umolknila oba. Na steni je enakomerno tiktakala stara ura.

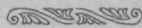
Brlogar je uprl proseče svoje rosne oči v Jerico in začel s trepetajočim glasom:

»Dete moje, prosim te: čuvaj se, da ne zaideš na napačna pota! Naj ti bo tvoj oče v svarilen zgled, kaj se pravi legati — Bogu. Kaj bi se bilo zgodilo z menoj, ko bi bil umrl nagle smrti, ko bi se bil kje ponесrečil, kar se zgodi tolikokrat. Bodi poštena, kakor je bila tvoja pokojna mati! Dasi jo je Bog pozval k sebi, preden si jo ti mogla poznati, naj ti bo vendarle zgled — krščanske žene. Bodi skrbna gospodinja s tem, kar ti zapuščam, in spominjaj se me v molitvah!« . . .

Glas se je začel bolniku tresti, pogledal je zmedeno, potem pa je začel govoriti narazumljive besede. Ostal je v tem stanju cel dan. Jerica se je v prvem trenutku prestrašila, a kmalu se je umirila. Vdanost, ki jo je prej videla pri očetu, jo je pripravila do tega, da se je popolnoma izročila božji volji. Začela je moliti in se ni ganila od postelje. Ko je proti večeru zapazila, da oče vedno bolj omaгуje, je prižgala blagoslovljeno svečo.

Solnce je že zahajalo. Zadnji žarki so trepetaje objeli Brlogarjev pepelnato blede obraz, da je bil videti skoro veličasten.

Za hip se je bolnik zavedel. Milo je uprl svoje polosteklenele oči v hčer, potem pa v Križanega, vzdihnil globoko prav iz dna prsi, iz levega očesa mu je pa kanila solza. Njegova duša je odšla očiščena pred sodni stol božji kakor upamo. Saj se je čulo pozneje, da je po svojem izpovedniku popravil storjeno krivdo in škodo, kolikor je mogel.

Turki v Štengah.

Roliko gorja so prizadejali divji Turki našim slovenskim deželam! Cele knjige govore o grozodejstvih, ki so jih počenjali ti divjaki s kristjani. Pridrville so na svojih brzih konjih kakor vihra, plenili mesta, trge in vasi, zažigali ubogim ljudem domove in jim teptali rodovitna polja. Obloženi z bogatim plenom so zopet naglo odnesli pete, vodeč s seboj številne krepke ujetnike, da jih prodadó v sužnjost.

Ni ga pri nas skoro kraja, kjer bi ne bilo pustilo turško kopito svojih krvavih sledi, žalostnih, včasih pa tudi veselih spominov na junake, ki so se bili s krvoločnimi neverci. Še večkrat pa so bili ti turški vpadi vzrok pripovedkam o slučajih, ko so se ljudje na čudežen način rešili preteče jim nevarnosti in pogina.

Tudi davni Bohinjci bi znali marsikaj povedati o onih žalostnih časih.

Kot dijak sem hodil na počitnice v krasno bohinjsko dolino. Seznanil in spoprijateljil sem se takrat s starim Brnjekom, pravo bohinjsko korenino, ki mi je znal povedati toliko zanimivih istorij o prejšnjih časih.

Nekega popoldneva sva sedela pred hišo na klopi, kjer se je stari mož rad sončil. Pogovor je nanesel tudi na turške vojske. Ob tej priliki sem izvedel, kako so se Bohinjci na čudežen način rešili Turkov.

Bilo je ravno pred sv. Ano. Tej svetnici na čast imajo še dandanes Bohinjci navado, da to nedeljo obhajajo proščenje na Bitinjah, mali vasici blizu Bistrice v spodnji bohinjski dolini. Ljudje so — dan pred praznikom — prišli številno iz rovtov, kjer so imeli ravno košnjo, z namenom, da se udeleže običajnega praznovanja. Naenkrat se pa raznese vest, da so pridrli Turki v deželo. Strah in zbeganost se je polastila ljudi. Eni so pograbili, kar so mogli, ter se napravili v gore in gošče iskat varnega zavetišča. Krepkejši moški so se pa zbrali na vasi, da se pomenijo, kaj jim je storiti. Če pridere Turčin v Bohinj, jim brezdvomno požge domove do tal, kajti vasi so stale popolnoma na odprtem in bi jih torej ne mogli braniti. Končno je obveljal načrt, da se postavijo krvo- lokom v štengah v bran in jim zapró dohod. Štenge so namreč ozka, kake dve uri dolga soteska, ki vodi z Bleda v Bohinj. Lahko jo je bilo braniti, ker se dvigajo na obeh straneh strme gore, v kojih podnožju dere Sava- Bohinjka, ki priteče iz Bohinjskega jezera ter se imenuje pri izviru Savica.

Bilo je že proti večeru, ko so se napatili možje in mladeniči, oboro- ženi s cepci, sekirami, vilami, kosami in podobnim orodjem, ki so ga imeli ravno pri rokah, v štenge. Begunci so pripovedovali, da so Turki že na Bledu in da nameravajo vdreti v Bohinj.

Res so na Bledu in v okolici javljale goreče vasi prisotnost grozo- vitih nevernikov. Turkov je bila precejšna množica, vendar si pa otoka sredi jezera, kjer je slavnoznana božja pot Device Marije, niso upali na- pasti. Namenili so se, da ostanejo čez noč na Bledu, drugi dan pa napa- dejo Bohinjce. Po oglednikih in od ujetnikov so namreč izvedeli, da imajo v Bohinju proščenje. Nudila se jim je torej ugodna prilika za morijo in rop.

Naredila se je noč. Turški razbojniki so se zbirali v taborišču, na- tovorjeni z bogatim plenom, ki so ga naropali v okolici. Sirovi krik voja- kov, žvenket orožja in jok ujetnikov se je razlegal daleč naokoli. V taboru so plameneli ognji in osvetljevali divje obraze Turkov, ki so posedevali pri njih. V sredi, na bolj vzvišenem prostoru, je stal bel šator, kjer je bival poveljnik. Kar se prikažejo oboroženci na konjih, vodeč s seboj ujetega kmeta. Bili so predstraža, poslana na ogledovanje.

Pred šatorom so razjahali. Kmalu nato se je odgrnila zavesa in prišleci so vstopili hkrati s trepetajočim ujetnikom. Turški poveljnik je sedel na preprogah in gledal mrko predse. Počasi, z osornim glasom je začel izpraševati oglednike. Povedali so mu, da so naleteli ob vhodu v štenge na oborožene kmete. Posrečilo se jim je ujeti moža, ki se je bil od drugih preveč oddaljil. Ker bi jim znal koristiti, so ga vzeli s seboj.

Po dolgem izpraševanju je ubogi kmetič povedal, da so Bohinjci pri- pravljani sprejeti Turke v štengah.

Razjarjen, da se mu upajo ustavljati »krščanski psi« ali »gjauri«, kot imenujejo Turki kristjane, je planil turški poveljnik kvišku in ukazal, da se pripravi vojska takoj na odhod. Še isto noč se je hotel maščevati nad Bohinjci in jim zapaliti domovja ter poklati, kar bi mu prišlo živega pod meč.

Precej pozno je že bilo, ko se je začela pomikati turška četa na konjih s plenom in z ujetniki po cesti proti Bohinju. Oddaleč se je čulo bobnenje Save, ki pridrvi pod prepadi znamenitega Babjega zoba iz tesnih Šteng. Prednje straže še niso opazile nič sumljivega. Turški poveljnik, jahajoč iskrega vranca, se je večkrat sklonil k ujetemu kmetu, ki je moral kazati pot, in ga je izpraševal.

Prišli so do kraja, kjer zavije pot pod precejšnjo strmino. Naenkrat zaigrmi po rebri kamenje in skale. V turški četi nastane grozna zmešnjava. V tem planejo z višine, porastle z drevjem, oboroženi kmetje. Hud boj se vname. »Alah, Alah!« — vpijejo neverci, da odmeva od skalnih sten Babjega zoba, in potegnejo sablje. Zazvene udarci. Ljudje kriče in stokajo, konji se plašijo ter divjajo pred udarci kos in cepcev. Tu pade eden, tam zopet drugi Turek s konja. Toda tudi kmetje krvavé pod ostrimi turškimi sabljami. Marsikdo se brez krika zgrudi v jarek, zadet od ostrine ali pa od konjskega kopita. Pritisk hrabrih kmetov je silen, toda Turkov je preveč in so tudi bolj oboroženi. Vedno redkeje postajajo vrste junaških Bohinjcev. Turški poveljnik zapazi hitro svojo premoč. Kakor besen plane naprej in seka v desno in levo. Vse se mu umika. Naenkrat pa se obrne in z vzdignjeno sabljo zakliče svojcem: »Naprej! Jutri bodo naši konji jedli oves z oltarja svete Ane.«

Komaj so mu ušle te brezbožne besede, se je vzpel njegov konj kvišku, ne da bi se mogel premakniti z mesta. Turek ga zbode z ostrimi ostrogami, a zastonj. Kopita tiče kakor vkovana v skalí, iz koje se krešejo iskre.

Preplašen gleda neverec okoli sebe in izkuša pognati konja med napadajoče kmete, a žival se ne more premakniti.

Kmetje in Turki zapazijo to čudo. Ojunačeni, da jim je prišla na pomoč božja roka, se vržejo na sovražnika, ki se začne zmedeno umikati. Turški poveljnik, videč, da ne more z mesta in da bi ga utegnili besni kmetje pobiti, ako takoj ne uide — obrne naglo konja. Turki pa, zapazivši svojega vodjo, kako beži, uderejo za njim v divji beg — hrabri Bohinjci pa za njimi in jih pobijajo in sekajo.

Tako so se rešili takrat Bohinjci na čudežen način Turka. Veseli so se vračali zmagovalci domov, drugi dan pa so praznovali še radostneje svoj praznik. Niso ne jedli turški konji z oltarja svete Ane in tako onečastili svetega kraja, brala se je marveč v bitenjski cerkvi zahvalna sveta maša, nato pa vodila slavnostna procesija.

Še dandanes se spominjajo Bohinjci te zmage in kažejo mesto, kjer se je po pripovedki dogodil opisani čudež, v skalí pa vdrtino, ki jo je naredilo kopito turškega konja.

Dotični kraj pa imenujejo še dandanes »Obrne« v spomin, da se je tam moral Turek obrniti.

Zidankov.

Deklamovanke.

4. Naš ded.

• Sedí pod lipo dedek
in deci resno govori,
kako hodili ropat
so Turki k nam nekdanje dni.

Saj tudi ona rada
enkrat bi skusila se ž njim,
da pokale bi puške,
kadil iz tópov bi se dim.

Kako srčno borili
so dedí naši se takrat,
da vselej so odbili
sovražni, kruti vsak napad.

A dedek deci pravi,
da Turka sèm ne bode več,
grozi pa domovini
ostrejši še kot turški meč.

A deca deda prosi,
naj hitro, hitro ji pove,
li še kdaj prihrumèl bo
srditi Turek v kraje te?

Zató se pridno úči,
kar prostih ur ti nudi dan,
da um se ti razbistri,
da bo značaj ti nezmaján.

In z umom se borila
za domovino láhko boš,
če narod naš slovenski
imel bo umnih, zvestih mož!"

Gradiški.

Listje in cvetje

Pisma našim malim.

IV.

Ljubljena mladina!

Počitnice imaš sedaj, ko ti pišem te vrstice. Počitnice! Kako sladke besede za vas, mlade učenjake!

Kako pa jih preživite, da vam bodo kaj koristile?

Najprvo ne smemo pozabiti, da ima počitnice samo pot v šolo, ne pa nauki, ki ste jih prejeli tekom šolskega leta. Po teh naukih se morate tudi v počitnicah ravnati. Opozarjam vas posebno na dolžnosti do Boga: na molitev, na prejemanje sv. zakramentov, na sv. mašo, na izpolnjevanje božjih zapovedi. Izpolnjujte te dolžnosti drage volje, dokler vas Bog ne pokliče na večne počitnice v nebesih!

Doma bo treba pomagati staršem pri delu. Le pomagajte, kolikor premorejo vaše mlade moči. Delo krepi zdravje; delo daje našim udom moč; delo nas pa tudi varuje greha. Svoja dela opravljajte iz ljubezni do ljubelega Jezusa, ki se ni sramoval, ko so ga imenovali tesarjevega sinu, in pa iz ljubezni do svojih dobrih staršev — pa si bodele s svojim delom nabrali obilo zasluženja pred Bogom.

Včasih — zlasti ob nedeljah — sezi tudi po knjigi! Vzemi v roke šolske knjige, pa tudi druge smeš vzeti, če ti dovolijo tvoji starši ali predstojniki. Prav je, da rad bereš, da ne pozabiš; pa tudi mnogo lepega se naučiš iz knjige. Tudi pisanja in računstva ne zanemarjaj!

Včasih si smeš privoščiti tudi kako primerno zabavo, a to seveda le z dovoljenjem staršev.

Prav prijetno in veselo bo zate, če te vzamejo starši s seboj, kadar gredo na božjo pot. Koliko lepega se spotom vidi! Na taki poti se lahko naučiš dvoje: ljubiti Boga in ljubiti svoj dom. Ljubil boš dobrega Boga, ki je ustvaril tako lepo zemljo, ki je tako lepe kraje podaril nam v last; spoznal pa boš tudi, da je najlepši kraj, zate tisti, kjer stoji ljubka hišica očetova.

V ljubezni do Boga, do staršev in do domovine preživi čas šolskih počitnic, potem se boš v jeseni zdrav na duhu in na telesu povrnil nazaj v šolske prostore, kjer boš začel iznova zajemati iz studenca učenosti.

K sklepu še enkrat: Prav vesele počitnice ti želi

tvoj prijatelj

Bogumil.

Modrost v pregovorih domačih in tujih.

Črevlje.

Reki: To je črevelj, ki vsakogar žuli. (O splošnih nadlogah, davkih, boleznih itd.)

To je črevelj za mojo nogo. (To mi je všeč. To je kakor nalašč meni umerjeno.)

Črevlje brisati ob koga.

Je že veliko črevljev strgal. (Star je že.)

Vsem po istem kopitu črevlje meriti.

(Če n. pr. zdravnik zapisuje vsem enaka zdravila.)

Drugim krpa črevlje, sam pa bos hodi. (Drugim pomaga, sebe zanemarija. Druge hoče poboljšati, sam pa je poln napak.)

Zopet je obul svoje stare črevlje. (Povrnil se je k svojim starim navadam ali razvadam.)

Pozabil je, da je hodil v strganih črevljih. (Noče se spominjati, da je nizkega stanu.)

Tako daleč je prišel, da si s trto veže črevlje. — Ni v dobrih črevljih.

Ne bo več veliko črevljev strgal.

Noben črevelj mu ni prav. (Siten je; nič mu ni všeč; vse mu je na poti in ga jezi.)

Pojdi s svojimi starimi črevlji! (Badi napreden!)

Delati velike črevlje majhnim nogam. (Z velikim vznosom govoriti o malenkostnih rečeh. Velikanske priprave za nezmatne prireditve...)

Sem že tudi nekaj črevljev raztrgal. (Nisem več tako mlad in neizkušen.)

Njegovih črevljev bi ne maral obuti.

Črevljar.

Črevljarji so največkrat bosí. — Črevljarji imajo najbolj strgane črevlje. — Nihče ni slabše obut nego črevljar. — Črevljarjeva žena hodi v zakrpanih črevljih. (Tudi v tem

smislu: kdor se preveč briga za druge, zanemari sebe, ne vidi svojih napak.)

Črevljarju se zdi črevelj imenitnejši nego noga.

Črevljar, ostani pri svojem kopitu! (Ne sodi o rečeh, ki jih ne razumeš. Izpolnjuj dolžnosti svojega stanu, za drugo se ne brigaj.)

Črevljar naredi najprej en črevelj, potem začne drugega. (Izvrši popolnoma eno reč, potem se loti druge.)

Naj mrmra črevljar, da le naredi dobre črevlje.

Črevljarja spoznaš, četudi ne sedi na trinogu. (Razne stanove je čestokrat mogoče spoznati na posebnih kretnjah.)

Kakršen črevljar, taki črevlji. (Tako se lahko reče o vsakem stanu, — tudi o poetih.)

Reki: Na črevljarskem vrancu je prijahal. (Peš je prišel.)

Črevljar in krojač ne bosta imela več dela pri njem, pač pa mizar. (Kmalu bo umrl.)

Rešitev rebusa št. 7.

Poletje je nastopilo. (Pol-et-jeje-nastopilo.)

Prav so rešili: Kramar Fr., mizar v Mateni pri Igu; Clemente Avguštin, učenec III. raz. v Kamniku; Slapšak Minka v Boštanjju; Brejc Nada v Bohinjju; Pustišek Mihael, dav. sluga na Zdolah pri Kozjem.

Odgovor na šaljivo vprašanje št. 7.

Kadar se prično pasji dnevi.

Prav so odgovorili: Kramar Franc, mizar v Mateni pri Igu; Clemente Avguštin, učenec III. raz. v Kamniku; Brejc Nada v Bohinjju; Pustišek Mihael, dav. sluga v Zdolah pri Kozjem.

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsakega meseca in stane s prilogo vred za vse leto 5-20 K, za pol leta 2-60 K. — Uredništvo in upravnništvo Sv. Petra cesta, št. 78 v Ljubljani.